

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ДОЛІНСЬКА ЛЮДМИЛА ВАСИЛІВНА

УДК 378.094:37.091.12.011.3-051

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ В СИСТЕМІ
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА КОЛЕДЖУ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

ЧЕРНІГІВ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України
НОСКО Микола Олексійович,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
ректор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
БУЖИНА Ірина В'ячеславівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,
професор кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і
психології;

кандидат педагогічних наук,
ВИХОР Віктор Григорович,
Міністерство освіти і науки України,
головний спеціаліст відділу університетської освіти
департаменту вищої освіти.

Захист відбудеться 25 січня 2019 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.053.02 в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка за адресою: 14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка за адресою: 14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53.

Автореферат розісланий 24 грудня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. В. Гаркуша

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Реформування української освіти сьогодні відбувається шляхом оновлення державних стандартів, удосконалення змісту освіти через модернізацію існуючих освітніх програм, навчальних планів. Це, у свою чергу, підвищує вимоги до професійного рівня педагогічних і науково-педагогічних працівників. У світовій та вітчизняній практиці посилення кадрового потенціалу викладачів реалізовується через концепцію компетентнісного підходу, тобто вдосконалення складових професійної компетентності.

Проблема вдосконалення професійної компетентності педагогів досліджувалась, головним чином, в площині підготовки майбутніх фахівців: вихователя дошкільної освіти (А. Богущ, Г. Беленька, Т. Жаровцева, В. Нестеренко, Т. Швець та ін.); вчителя початкових класів (І. Бужина, Н. Глузман, Л. Колбіна, Л. Хоружа, А. Цимбалару та ін.), вчителя гуманітарних, природничих дисциплін, інформатики, педагога трудового навчання, музичного, образотворчого, фізичного виховання та ін. (В. Вихор, Ю. Горошко, С. Гаркуша, З. Курлянд, Т. Кремешна, М. Носко, В. Пліско, О. Третяк, О. Тюрікова та ін.), які здобувають освіту саме в педагогічних закладах вищої освіти. Також вітчизняними та зарубіжними науковцями (М. Артюшина, О. Капітанець, В. Козаков, О. Котикова, Н. Мачинська, І. Михайлюк, Т. Поясок, Т. Приходько, В. Тюріна, Л. Шовкун, Н. Яремчук та ін.) вивчалась проблема формування психолого-педагогічної компетентності фахівців непедагогічного профілю, але у форматі підготовки випускників магістратури.

Аналіз наукових праць українських вчених (С. Бухальська, М. Бирка, В. Деміденко, С. Демченко, В. Ільчук та ін.) засвідчив, що їх дослідження присвячені вирішенню окремих аспектів розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю. Як правило, це методики підвищення якості методичної та навчальної роботи, або проведення відкритих занять (Т. Павлиш, Т. Свириденко) чи моніторингу якості викладацької діяльності у коледжах і технікумах (В. Мороз, Л. Шевчук). У працях Т. Кудрявцевої, С. Міщенко та інших науковців, наведені результати, що стосуються питань підвищення кваліфікації викладачів спеціально-технічних дисциплін закладів професійно-технічної освіти шляхом отримання ними післядипломної освіти. Але вони не торкаються проблеми розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю саме у перші роки їх педагогічної діяльності в системі освітнього середовища коледжу. На теперішній час, на достатньому рівні знання з психології, педагогіки, методики викладання, а також повноцінну педагогічну практику отримують лише випускники педагогічних закладів вищої освіти.

Таким чином, незважаючи на вагомий доробок багатьох науковців, до сьогодні, у педагогічній практиці наявна низка суперечностей, які необхідно розв'язати, як-от між:

– високими вимогами сучасного споживача освітніх послуг та рівнем професійної компетентності фахівців з вищою технічною освітою в системі освітнього середовища коледжу;

– кваліфікаційними вимогами до професійної компетентності викладача в системі освітнього середовища коледжу та недостатньою його підготовкою у закладах вищої освіти технічного профілю;

– нагальною потребою у висококваліфікованих фахівцях технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу та відсутністю єдиної системи їх професійного вдосконалення безпосередньо на посаді викладача.

Отже, питання розвитку професійної (педагогічної) компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу залишається на сьогодні поза увагою дослідників. Тому актуальність теми, її недостатня розробленість, соціальна й педагогічна значущість вказаної проблеми та необхідність розв'язання зазначених протиріч обумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Розвиток професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано згідно з науковою темою кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності «Теоретичні та методологічні засади формування інноваційної культури майбутнього педагога професійної освіти» (№ 0115U003978), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (протокол №8 від 25.03.2009 р.) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 28.04.2009 р.).

Мета і завдання дослідження. *Мета дослідження* полягає в розробленні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов та моделі розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

Досягнення зазначеної мети зумовлює вирішення таких *завдань дослідження*:

1. Уточнити сутність і зміст таких базових понять, як «освітнє середовище», «система освітнього середовища коледжу», «компетентність», «професійна компетентність», «професійно-педагогічна компетентність»; розкрити зміст і структуру феномена «професійна компетентність фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу».

2. Виявити і теоретично обґрунтувати компоненти, критерії, показники і рівні розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю.

3. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

4. Розробити модель розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

5. Експериментально перевірити ефективність моделі та педагогічних умов розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

Об'єкт дослідження – процес професійної діяльності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

Предмет дослідження – розвиток професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

Методи дослідження. Для досягнення мети та реалізації завдань дослідження на різних його етапах використано теоретичні й емпіричні методи:

– теоретичні: *аналіз, синтез* – для вивчення навчально-нормативної документації і психолого-педагогічної літератури та визначення рівня розробленості проблеми розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу; *зіставлення* – для порівняння підходів дослідників до розв'язання проблеми, визначення напрямів наукового пошуку та обґрунтування поняттєво-категоріального апарату; *моделювання* – з метою створення моделі розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу;

– емпіричні: *тестування, анкетування, спостереження за учасниками педагогічного процесу, бесіди із студентами і викладачами* – для визначення рівня професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу; *педагогічний експеримент* – з метою перевірки ефективності педагогічних умов та моделі розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу;

– *методи математичної статистики* (критерій Смірнова-Колмогорова та кутове перетворення (критерій) Фішера) – з метою визначення стану і динаміки рівнів розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу та підтвердження вірогідності отриманих емпіричних результатів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що *вперше*:

– розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність педагогічних умов розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу (створення організаційно-інформаційної системи, забезпечення науково-методичного супроводу та супроводу з організаційно-виховної роботи);

– розроблено модель розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

Удосконалено сутність і зміст базових понять «освітнє середовище», «система освітнього середовища коледжу», «компетентність», «професійна компетентність»; зміст і структуру феномена «професійна компетентність фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу»; компоненти, критерії, показники, а також рівні розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

Подальшого розвитку набули: форми та методика розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища

коледжу; діагностувальний інструментарій сформованості рівнів професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні та впровадженні методичних вказівок для розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в систему освітнього середовища коледжу; створенні та впровадженні методичних рекомендацій «Основи педагогіки, дидактики та теорії виховання» для викладачів технічного профілю; організації системи наставництва в форматі «динамічних педагогічних пар» з навчальної, наукової та виховної роботи.

Матеріали дослідження можуть використовуватись у процесі підготовки магістрів технічного профілю для проведення практичної педагогічної роботи, підвищення кваліфікації та стажування.

Основні положення дослідження *впроваджено* в Одеському коледжі комп'ютерних технологій (ОККТ) Одеського державного екологічного університету (ОДЕКУ) (акт №98 А від 11.04.2018 р.), Черкаському політехнічному технікумі (ЧПТ) (акт № 175/2-03 від 11.04.2018 р.), Харківському гідрометеорологічному технікумі (ХГМТ) (висновок №153 від 13.04.2018 р.), Одеському автомобільно-дорожньому коледжі (ОАДК) Одеського національного політехнічного університету (ОНПУ) (довідка № 01-09/98 від 11.04.2018 р.), Одеському коледжі транспортних технологій (ОКТТ) (довідка №208 від 11.04.2018 р.), Київському механіко-технологічному коледжі (КМТК) (довідка №21.3 від 08.04.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, що представлені в дисертації, одержано автором самостійно. У працях, підготовлених у спів-авторстві, дисертантці належить: у статтях [7; 14] – розробка педагогічних умов формування професійної компетентності фахівців технічного профілю на експериментальній базі (ОККТ ОДЕКУ) в системі освітнього середовища коледжу та критеріїв і показників для визначення рівнів розвитку її компонентів; [8 – 10; 16] – аналіз факторів та механізмів, принципів, що сприяють формуванню ставлення до навчання; [11] – виокремлення особливостей педагогічної роботи; [17] – методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни.

Апробація матеріалів дисертації. Результати дисертаційного дослідження обговорено на наукових конференціях різних рівнів:

– *міжнародних*: Miedzynarodowy projekt kulturalno-edukacyjny «Wyzsej Szkoły Zarzadzania i Administracji» (Ополе, Польща, 2015; 2017); «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання і спорту» (Чернігів, 2017); «АВІА-2017» (Київ, 2017); «Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця» (Харків, 2018);

– *всеукраїнських*: молодих вчених (Одеса, 2016); «Управління якістю підготовки фахівців» (Одеса, 2014; 2015); «Перспективи розвитку освіти і науки» (Одеса, 2013);

– *регіональних*: «Вимірювальна техніка. ІВС. Метрологія, стандартизація, сертифікація та менеджмент якості: стан досягнення і перспективи розвитку в Україні» (Одеса, 2010, 2011);

– звітних засіданнях і методичних семінарах кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (2015-2017), ОККТ ОДЕКУ, ОКТТ, ЧПТ, ОАДК ОНПУ, КМТК, Одеського обласного методичного об'єднання викладачів гуманітарних та технічних дисциплін.

Публікації. Основні положення та результати наукового дослідження висвітлено у 17 публікаціях, з яких: 6 статей у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук (із них: 1 – у виданні України, що включене до міжнародних наукометричних баз); 1 – в іноземному науковому періодичному виданні; 8 – апробаційного характеру; 2 – додатково відображають наукові результати дисертації, серед яких 1 – навчальний посібник.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (284 найменування) та додатків. У тексті міститься 17 таблиць і 14 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 272 сторінки друкованого тексту, із них обсяг основного тексту дисертації – 160 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність та доцільність досліджуваної проблеми, розкрито зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, основні завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів дослідження, наведено дані щодо їх апробації та впровадження, особистий внесок автора та публікації за темою дисертації, окреслено структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** – *«Теоретичні основи розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу»* – проаналізовано сучасний стан проблеми розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу, уточнено сутність і зміст базових понять «освітнє середовище» та «компетентність». На основі аналізу таких категорій, як «професійна компетентність», «професійно-педагогічна компетентність», «система освітнього середовища коледжу», розкрито зміст і структуру феномена, яким є «професійна компетентність фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу». Цей феномен включає в себе структурні компоненти, які є достатньо динамічними. Встановлено, що визначення механізмів, які впливають на зміну виокремлених компонент, надає широкі перспективи щодо формування необхідного і достатнього, для практичної педагогічної діяльності, рівня готовності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу за досить короткий термін.

З'ясовані історичні передумови становлення системи підготовки фахівців технічного профілю до педагогічної роботи; окреслено проблеми з якими вони стикаються у перші роки власної педагогічної діяльності; узагальнено сучасну нормативно-методичну документацію, якою керуються технічні заклади вищої освіти; проаналізовані виклики і проблеми, які є актуальними сьогодні для цих

закладів освіти; систематизована та оброблена інформація методичного і нормативного напрямку для коледжів різного напрямку підготовки фахівців (навчальні плани, робочі програми, графіки навчального процесу, плани проведення різних видів практики, виховних заходів, якісний та кількісний склад викладачів, статистика публікацій викладачів, інші інструктивні матеріали, якими керуються коледжі).

Проведення аналізу нормативно-правових документів, вимог до освітніх ступенів «бакалавр» та «магістр», а також попереднє опитування та анкетування фахівців технічного профілю, дозволили виявити низку недоліків стану їх підготовленості до практичної педагогічної роботи, а саме: прогалини у знаннях педагогіки та психології, фундаментальних принципів дидактики, недостатнє володіння методикою викладання спеціально-технічних дисциплін (*теоретико-інформаційний* компонент); відсутність знань щодо проектування, організації та управління освітньою діяльністю; незнання законів і правил системи освіти, взагалі, та коледжу, зокрема; незнання посадових інструкцій (обов'язків) викладача, куратора групи (*діяльнісно-практичний* компонент); відсутність (або слабкий рівень) мотивації до педагогічної діяльності; не прийняття тактичних та стратегічних цілей і задач викладацької роботи; відсутність знань щодо вироблення власної системи переконань та поглядів, що стосуються педагогічної діяльності; відсутність стійкої потреби до виконання виховної місії у професії педагога; нехтування принципами самовдосконалення (*мотиваційно-ціннісний* компонент). Визначено, що аналогічні прогалини виявляють і викладачі технічного профілю, які тривалий час працювали за прямим фахом, мають високу майстерність і професіоналізм і є надзвичайно хорошими практикаками, але не мають досвіду педагогічної діяльності.

На початковому етапі (етапі становлення, як викладача) професійної педагогічної діяльності, фахівець технічного профілю має змінюватися в освітньому середовищі коледжу і засобом цього середовища. Саме тут розширюються можливості педагогічного вдосконалення його, як педагога. Обґрунтовано, що система освітнього середовища коледжу стає практичним педагогічним майданчиком, на якому фахівець технічного профілю здатний оволодіти необхідними професійними компетентностями. Для цього необхідно створити педагогічні умови та запровадити модель, розробити діагностичний інструментарій, що дозволить визначити ефективність процесу формування професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

У другому розділі – *«Діагностика сформованості професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу»* – з метою виявлення і теоретичного обґрунтування компонентів, критеріїв, показників і рівнів розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу – описана структура, зміст та логіка організації проведення педагогічного дослідження; висвітлено методичку діагностики сформованості професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу та наведені

кількісні результати попереднього стану розвитку зазначеної компетентності.

Відповідно до розробленого плану, педагогічний експеримент тривав протягом 2014-2017 рр. і охоплював такі послідовні етапи науково-педагогічного пошуку, як констатувальний та формувальний. На першому (констатувальному) етапі сформульовано тему і завдання дослідження, відібрані учасники експерименту, обрано бази дослідження (експериментальна платформа), підібрані тести, питання для анкетування та опитування респондентів, створені індивідуальні картки та інші засоби діагностики. У педагогічному експерименті брали участь викладачі з: ОККТ ОДЕКУ, ОАДК ОНПУ, ОКТТ, ХГМТ, КМТК, ЧПТ. Загальна кількість учасників експерименту складала 108 осіб. Диференціювання на групи здійснювалося шляхом проведення опитування, анкетування, тестування. Це дозволило виявити: а) володіння основами педагогіки, психології, дидактики, елементами педагогічної інноватики, навичками проведення педагогічного моніторингу; б) знання теорії та наявність практичних навичок організації і проведення виховних заходів; в) рівень мотивації вибору професії педагога тощо. Сформовані дві групи викладачів технічного профілю, які продемонстрували приблизно однакові результати на констатувальному етапі експерименту: експериментальна група (далі – ЕГ) – 55 учасників, та контрольна (далі – КГ) – 53 особи.

Проведений на цьому етапі зріз, засвідчив, що більшість респондентів ЕГ (70%) та КГ (65,5%) нечітко розуміють важливість теоретико-інформаційної підготовки щодо підвищення професійної компетентності в системі освітнього середовища коледжу. Обізнаність викладачів обох груп щодо сутності та особливостей діяльно-практичної роботи обмежується лише власним досвідом, отриманим під час навчання в університеті (78% осіб). Відсутність знань до вироблення власної системи ідеалів, переконань, поглядів, що стосуються педагогічної діяльності, виявили майже 67% респондентів; потребу до виконання виховних дій проявили 28% опитаних; принципами самовдосконалення керуються у своїх діях 30% викладачів; таке поняття, як рівень педагогічної майстерності був зрозумілим лише 12% фахівців (мотиваційно-ціннісний компонент).

Відповідно до виокремлених компонентів розвитку професійної компетентності, які є найбільш динамічними в системі освітнього середовища коледжу (теоретико-інформаційний, діяльно-практичний, мотиваційно-ціннісний), було визначено наступні критерії: когнітивний, діяльнісний, мотиваційний, а також їх показники, які представлені у табл. 1.

Для констатації рівня сформованості теоретико-інформаційного компоненту, використано тести, які мають три категорії складності і створені на основі узагальненого аналізу психолого-педагогічних джерел. З метою визначення рівня розвитку мотиваційно-ціннісного компоненту професійної компетентності, респондентам пропонувалися тести, що орієнтовані на з'ясування характеристик мотивів до роботи. Визначена кількість фахівців для яких ключовими мотивами була «педагогічна професія», «педагогічна робота». Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості здійснювалася шляхом тестування за методикою С. Бубнова.

Компоненти, критерії та показники розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу

Компоненти	Критерії (засіб оцінювання)	Показники	
Теоретико-інформаційний	<i>Когнітивний</i> тести на оцінювання знань з основ педагогіки, дидактики, психології	знання основ педагогіки, психології, дидактики, методи викладання фахових дисциплін; розуміння особливостей педагогічної роботи, принципів та методів педагогіки	здатність до інтелектуальних дій і розумових операцій, що є необхідними для опрацювання інформації (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, встановлення причинно-наслідкових зв'язків)
		володіння методами, прийомами та підходами, що розширюють власний науковий та науково-методичний світогляд	володіння особливостями самовдосконалення, здатність до творчого вирішення складних проблемних завдань
		винахідливість, трансформація набутих знань, вміння зосереджуватись на виконанні професійних завдань	знання способів та методів самостійного отримання та фіксації інформації, моделювання складових освітньої діяльності
Мотиваційно-ціннісний	<i>Мотиваційний</i> (тести на мотивацію особистості щодо професії педагога)	розуміння необхідності та важливості підвищення рівня фахової і освітньої компетентності	бажання виконувати педагогічну роботу (високий соціальний статус; визнання та повага людей тощо)
		розвиненість позитивних психолого-педагогічних якостей особистості (любов до студентів, допомога, милосердя)	володіння методами організації та проведення виховних заходів, а також самоосвітньої діяльності
Діяльнісно-практичний	<i>Діяльнісний</i> (анкетування, аналіз відгуків наставників, наукових керівників, презентації, звіти)	адекватна оцінка результатів пізнавальної і виховної роботи	інтерес і зацікавленість до різних аспектів педагогічної діяльності
		вміння підготувати презентацію-звіт про результати проведення організаційно-педагогічної роботи	готовність до активної співпраці зі студентами, науково-методичного та професійно-педагогічного спрямування
		вміння працювати у складі динамічної педагогічної та наукової пари	соціальна активність щодо впровадження позитивних змін у суспільство

Визначення поведінки особистості, ставлення до себе та оточуючих, а також до виконання професійних обов'язків, використана діагностика векторів спрямованості (спрямованість виявляється в потребі, інтересах, ідеалах, переконаннях, мотивах особистої поведінки та проведення педагогічної роботи).

Для визначення діяльнісно-практичного компоненту розроблена і впроваджена у дію методика проведення аудиторних навчальних занять та виховних заходів за оригінальною авторською методикою із залученням досвідчених колег.

Запропоновано рівні розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу: репродуктивний рівень (*недостатній*) – полягає в здатності подавати матеріал виключно з підручника; адаптивний (*низький*) – передбачає уміння пристосувати своє повідомлення до особливостей аудиторії; локально-моделюючий (*середній*) – полягає у володінні педагогом стратегіями передавання знань з окремих розділів і тем; системно-моделюючий (*високий*) – полягає в умінні формувати систему знань, умінь і навичок з предмета взагалі; системно-моделюючий діяльність і поведінку (*найвищий*) – передбачає здатність педагога перетворювати свій предмет на засіб формування особистості тих, кого навчають.

Аналіз результатів на констатувальному етапі дослідження, точок зору досвідчених викладачів, дозволили спрямувати роботу на те, щоб: 1) розробити і впровадити експериментальну методику (програму) розвитку професійної компетентності викладачів технічного профілю в систему освітнього середовища коледжу; 2) створити методичні рекомендації «Основи педагогіки, дидактики, теорії виховання», орієнтовані на набуття знань та розширення педагогічного світогляду у фахівців технічного профілю, що необхідні у процесі проведення організаційно-педагогічної роботи; 3) визначити педагогічні умови, які є необхідними для розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

У **третьому розділі** – *«Обґрунтування й експериментальна перевірка педагогічних умов і моделі розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу»* – визначені й обґрунтовані педагогічні умови, описана модель та наведені результати експериментальної перевірки ефективності цієї моделі та педагогічних умов професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

На основі модельного підходу у науково-педагогічних та психологічних дослідженнях запропонована модель розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу (рис. 1). Зазначена модель охоплювала педагогічні умови, сукупність структурних компонентів, пов'язаних загальним змістом з критеріями та рівнями розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. *Першою* педагогічною умовою є *науково-методичний супровід*, який впливає з необхідності розширення професійно-комунікативних можливостей для передачі науково-методичного та педагогічного досвіду безпосередньо під час перших років практичної роботи.

Викладачі ЕГ залучалися до практичної роботи щодо ведення навчально-методичної документації, розробки планів роботи методичного кабінету і лабораторії, планів проведення методичних семінарів та нарад, планів та графіків проходження студентами різних видів практик (навчальної, технологічної тощо) та ін.

Принципи: координації та гармонізації суб'єктів розвитку професійної компетентності	МЕТА – розвиток професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу					Принципи: науковості, наочності, системності, творчого підходу до педагогічної роботи
	ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ					
	НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД		ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНА		СУПРОВІД З ОРГАНІЗАЦІЙНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ	
	Розширення комунікативних можливостей для передачі науково-методичного та педагогічного досвіду у перші роки педагогічної роботи		Передбачає поглиблення теоретичної підготовки: вдосконалення професійно-педагогічних умінь та практичних навичок		Передбачає роботу викладача, як асистентів куратора групи та психолога, організатора виставок методичних робіт	
	МЕТОДИ реалізації					
	<i>Педагогічний експеримент, моделювання, діагностування тощо</i>					
	ФОРМИ роботи					
	Колективні		Індивідуальні		Нестандартні	
	СПОСОБИ контролю					
	ЗОВНІШНІ			ВНУТРІШНІ		
	Кваліфікаційна карта викладача (результати тестування, анкетування, відгуки наставників, наукових керівників тощо)			Тести на: самоконтроль, самоаналіз, емпатію, рефлексію та ін.		
	СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ КОМПЕТЕНТНОСТІ					
	Теоретико-інформаційний		Мотиваційно-ціннісний		Діяльнісно-практичний	
	КРИТЕРІЇ і ПОКАЗНИКИ					
	<i>Когнітивний</i>		<i>Мотиваційно-ціннісний</i>		<i>Діяльнісний</i>	
знання основ педагогіки, психології, дидактики, методики викладання фахових дисциплін; розуміння особливостей педагогічної роботи її принципів та методів		розуміння необхідності та важливості підвищення рівня фахової і освітньої компетентності; виокремленість мотиву до педагогічної роботи та ін.		адекватна оцінка результатів власної роботи; зацікавленість до різних аспектів педагогічної діяльності та ін.		
РІВНІ розвитку професійної компетентності						
<i>недостатній</i> (репродуктивний)	<i>низький</i> (адаптивний)	<i>середній</i> (локально-моделюючий)	<i>високий</i> (системно-моделюючий)	<i>найвищий</i> (системно-моделюючий діяльність і поведінку)		
РЕЗУЛЬТАТ – розвинуті професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу						

Рис. 1. Модель розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу

Результатом було створення оновленої методичної документації та, відповідних до часу, зразків навчально-методичної документації, зокрема, навчально-методичних комплексів фахових дисциплін. Дієвим елементом щодо отримання педагогічного досвіду стала робота молодих викладачів у парі з досвідченими колегами у форматі динамічної педагогічної пари (далі – ДПП). Ідея самовдосконалення викладача ґрунтувалася на проведенні наукових та науково-методичних досліджень з залученням науково-педагогічних працівників і науковців на кшталт науково-педагогічної пари (далі – НПП).

Другою педагогічною умовою розвитку фахової компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу є наявність організаційно-інформаційної системи, що передбачає поглиблення теоретичної психолого-педагогічної підготовки: формування і вдосконалення професійних умінь та практичних навичок викладача. Зазначена умова орієнтована на реалізацію творчої свободи педагога, гармонізацію його дій у напрямку координації зв'язків з колегами та студентами. Зокрема, передбачає отримання навичок щодо розробки методичних рекомендацій для студентів, оновлення навчально-методичних комплексів тощо.

Третя педагогічна умова – це супровід з організаційно-виховної роботи, який впроваджений безпосередньо у практику педагогічної діяльності і передбачає роботу викладача, як асистента куратора студентської групи, асистента психолога, організатора виставок методичних і творчих робіт, напрацювань тощо викладачів і студентів, участь у позааудиторних заходах.

Практична реалізація моделі здійснювалася шляхом проведення другого (*формульованого*) етапу педагогічного експерименту, метою якого був цілеспрямований вплив на викладачів ЕГ, запропонованих педагогічних умов. Впроваджена низка заходів, які є необхідними для розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. Серед них слід виокремити колективні, індивідуальні та нетрадиційні.

*Колективні заходи за участю викладачів ЕГ реалізовані у форматі: школи молодого викладача; творчі групи педагогів (майстер-клас; група наставників); психолого-педагогічні семінари (семінар-практикум, теоретичний семінар, семінар-тренінг); круглий стіл, проблемний клуб; професійні конкурси, фестивалі; пошуково-практичні семінари; творчі конференції-звіти, творчі портрети викладачів; семінар-захист інновацій. *Індивідуальні*: самоосвіта і наставництво молодих спеціалістів; відвідування та взаємні відвідування навчальних занять; сумісна робота і консультації з творчо працюючими досвідченими педагогічними працівниками. *Нетрадиційні*: педагогічні ігри (дидактичні, виховні, ділові, рольові); моделювання педагогічних ситуацій; олімпіади методичних інноваційних розробок занять, виховних заходів; методичні skipe-«мости»; аукціони методичних рекомендацій та напрацювань; конкурси-виставки методичних розробок занять та заходів.*

Розроблено і впроваджено в освітній процес методичні рекомендації «Основи педагогіки, дидактики та теорії виховання», що орієнтовані на набуття компетенцій та розширення педагогічного світогляду фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

На базі коледжів, що були задіяні в педагогічному експерименті, крім зазначених вище заходів, високу ефективність довели бінарні заняття, у яких брали участь молоді та досвідчені педагоги одночасно. Така організація освітнього процесу отримала назву «навчальне заняття за участю динамічної педагогічної пари». Так, у подвійному комп'ютерному класі, заняття (наприклад, з інформаційних технологій) з однієї підгрупою проводив молодий викладач, а поруч, з іншою підгрупою, – проводив педагог, який має багаторічний навчально-методичний досвід. Нова інформація перетиналася з добре відомими та новаторськими методичними прийомами, педагогічними технологіями, інноваційними підходами. Молодий викладач безпосередньо міг спостерігати за діями досвідченого колеги, вчитися змінювати тактику освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей, рівня розвитку, здібностей та можливостей студентів. На такому бінарному занятті одночасно відбувалося як навчання, так і інформаційне доповнення.

Практична реалізація моделі, що представлена на рис. 1 здійснювалася на другому (*формуальному*) етапі педагогічного експерименту, метою якого був цілеспрямований вплив на викладачів ЕГ запропонованих педагогічних умов.

Порівняння результатів тестування, анкетування та опитування респондентів ЕГ і КГ, отриманих на усіх етапах дослідження, довели, що серед викладачів технічного профілю, які залишилися на адаптивному рівні професійної компетентності, найчастіше трапляються ті, хто має початковий рівень мотиваційно-ціннісного компоненту професійного самовдосконалення, що характеризується невираженою здатністю до рефлексії, самовдосконалення та саморозвитку. Такі викладачі потребують зовнішнього керівництва та забезпечення умов для розвитку професійної компетентності. Після проведення формуального етапу педагогічного експерименту значно збільшилося число педагогів ЕГ, які у своїй діяльності керуються активним пізнавальним інтересом до педагогічного самовдосконалення. У викладачів цієї групи чітко відстежується взаємозумовленість показників професійної компетентності; яскраво вираженою є зацікавленість та самостійність у виборі та реалізації цілей, принципів професійного педагогічного самовдосконалення, незалежність у поглядах і діях. Педагогічна діяльність для них – особистісна та глибоко усвідомлена цінність. Результати, які наведені у табл. 2, демонструють позитивну динаміку, оскільки кількість викладачів ЕГ з недостатнім рівнем професійної компетентності знизилася на 24,8%. За рахунок цього, збільшилося число осіб ЕГ, які демонстрували *низький* (на 10,1%), *середній* (на 11,1%) і, навіть, *високий* (на 3,6%) рівні володіння педагогічними знаннями, уміннями та навичками.

На підсумковому етапі, з метою визначення статистичної значущості відмінностей за кожним структурним компонентом професійної компетентності, була проведена математична (статистична) обробка і порівняння результатів, отриманих наприкінці констатувального (початкові данні) та наприкінці формуального (кінцевий результат) етапів педагогічного експерименту.

Було задіяне кутове перетворення Фішера. Всі вимоги до цього критерію були витримані: обсяги вибірок не перевищували об'єм у 100 осіб, як для ЕГ

($n_1=55$) так і для КГ ($n_2=53$); досліджувані вибірки отримані з нормально розподілених генеральних сукупностей.

Таблиця 2

Відсоток респондентів (учасників педагогічного експерименту) за рівнями розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу на констатувальному і формувальному етапах педагогічного експерименту (рівні розвитку: НД – недостатній, НЗ – низький, СР – середній, В – високий, НВ – найвищий)

Відсоток респондентів	Констатувальний зріз (початковий рівень)					Формувальний зріз (кінцевий рівень)					Групи (кількість осіб)
	41,2	35,3	23,5	0	0	16,4	45,4	34,6	3,6	0	
Рівні	НД	НЗ	СР	В	НВ	НД	НЗ	СР	В	НВ	ЕГ (55)
	30,3	32,2	37,5	0	0	24,6	35,8	39,6	0	0	КГ (53)

Останнє було доведене шляхом використання критерію Колмогорова-Смирнова. Статистичний аналіз результатів засвідчив правомірність висунутої гіпотези дослідження: розвиток (підвищення рівнів) професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу є можливим за умови впровадження обґрунтованих педагогічних умов та реалізації запропонованої структурної моделі.

На базі ОККТ ОДЕКУ підведено підсумки педагогічного експерименту: проведена науково-методична вебінар-конференція, під час якої організовано роботу круглого столу за участю представників ЕГ та КГ, а також групи досвідчених педагогів, науково-педагогічних працівників.

ВИСНОВКИ

У дисертації розроблені, теоретично обґрунтовані й експериментально перевірені педагогічні умови та модель розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. Отримані результати підтвердили правомірність вихідних положень дослідження, а реалізація мети і завдань дали підстави зробити такі висновки.

1. Уточнена сутність і зміст базових понять: «освітнє середовище» – це середовище яке характеризується наявністю логічних та взаємопов'язаних складових, де створюється гармонійна динамічна психолого-педагогічна атмосфера, що необхідна для повноцінного розвитку закладу освіти в цілому; «компетентність» у визначеній галузі – це поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють опанувати сферою професійної діяльності та ефективно діяти в ній; «професійна компетентність» – це комплексна характеристика особистості, яка включає знання, уміння та навички, що дають змогу ефективно здійснювати професійну діяльність; «професійно-педагогічна компетентність» – це сукупність умінь педагога, як суб'єкта педагогічного впливу, що дозволяють йому особливим чином структурувати наукове і практичне знання з метою кращого вирішення педагогічних завдань. Розкрита структура феномена «система освітнього середовища коледжу» – це комплекс умов

(можливостей), ресурсів (організаційних, особистісних, технологічних, репутаційних, матеріальних та фінансових) для отримання особистістю освітніх послуг в умовах системи підготовки молодших спеціалістів (молодших бакалаврів).

2. Виявлено і теоретично обґрунтовано компоненти, критерії, показники і рівні розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю.

Виокремлені компоненти розвитку професійної компетентності, які є найбільш динамічними в системі освітнього середовища коледжу, а саме: теоретико-інформаційний, діяльнісно-практичний, мотиваційно-ціннісний. Відповідно до цих компонентів, визначено критерії: *когнітивний, діяльнісний, мотиваційний*, а також показники, що дозволяють визначити рівень їх розвитку. *Когнітивний* критерій характеризують такі показники, як: знання основ педагогіки, психології, дидактики, методики викладання фахових дисциплін; розуміння особливостей педагогічної роботи, принципів та методів педагогіки; здатність до інтелектуальних дій і розумових операцій, що є необхідними для опрацювання інформації (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, встановлення причинно-наслідкових зв'язків); володіння методами, прийомами та підходами, що розширюють науковий та науково-методичний світогляд; володіння особливостями самовдосконалення та ін. *Мотиваційний критерій* розкривають такі показники, як: розуміння необхідності і важливості підвищення рівнів фахової та освітньої компетентності; бажання проводити педагогічну роботу; володіння методами організації та проведення виховних заходів, а також самоосвітньої діяльності; розвиненість позитивних психолого-педагогічних якостей особистості. Показниками *діяльнісного* критерію є: адекватна оцінка результатів власної пізнавально-виховної роботи; інтерес та зацікавленість до різних аспектів педагогічної діяльності; вміння підготувати презентацію-звіт про організаційно-педагогічну роботу; готовність до активної співпраці зі студентами, науково-методичного та професійного спрямування та ін.

Запропоновано наступні рівні розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу: репродуктивний (недостатній), адаптивний (низький), локально-методологічний (середній), системно-моделюючий (високий), системно моделюючий діяльність і поведінку (найвищий).

3. Визначені й обґрунтовані педагогічні умови розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. Перша педагогічна умова – науково-методичний супровід – впливає з необхідності розширення професійно-комунікативних можливостей для передачі науково-методичного та педагогічного досвіду безпосередньо під час перших років практичної роботи. Другою педагогічною умовою є наявність організаційно-інформаційної системи, що передбачає поглиблення теоретичної підготовки: формування і вдосконалення професійно-педагогічних умінь та практичних навичок викладача. Ця умова ґрунтується на координації і гармонізації зв'язків зі студентами і колегами. Третя педагогічна умова – це супровід з організаційно-виховної роботи, який має бути впроваджений безпосередньо у практику педагогічної діяльності і передбачає роботу

викладача, як асистента куратора студентської групи, асистента психолога, організатора виставок методичних і творчих робіт та ін.

4. Розроблено модель розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. Модель охоплює педагогічні умови, сукупність структурних компонентів, ієрархічно пов'язаних загальним змістом з критеріями та рівнями розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. Модель наочно ілюструє принципи на основі яких має вирішуватися головна мета дослідження: координації та гармонізації суб'єктів дослідження, науковості, наочності, системності, творчого підходу щодо організаційно-педагогічної діяльності та здійснення освітнього процесу.

5. Експериментально перевірена ефективність моделі та педагогічних умов розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. Педагогічний експеримент проводився у два етапи: констатувальний та формувальний. Перший з них підтвердив необхідність розробки і впровадження моделі та відповідних педагогічних умов розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в систему освітнього середовища коледжу. Практична реалізація моделі здійснювалася на етапі проведення формувального експерименту, метою якого було здійснення цілеспрямованого впливу на викладачів експериментальної групи, запропонованих педагогічних умов. Реалізована низка заходів, необхідних для розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. Протягом усього періоду проведення експерименту регулярно надавалася організаційна, науково-методична і навчальна допомога викладачам експериментальної групи. Розроблено і впроваджено методичні рекомендації «Основи педагогіки, дидактики та теорії виховання», орієнтовані на набуття компетенцій та розширення педагогічного світогляду фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. Організована робота «Школи молодого викладача», круглих столів та вебінарів щодо обміну науково-методичними, навчальними і виховними здобутками. Розроблена система тестів, анкет, опитувальників та інших засобів для визначення рівнів розвитку структурних компонентів професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

Аналіз отриманих даних засвідчив, що кількісні та якісні зміни, які відбулися у викладачів експериментальної групи за обраними для оцінки цього утворення критеріями та показниками, показали позитивну динаміку. Застосування методів математичної статистики, зокрема, кутового критерію Фішера, на рівні значущості $p \leq 0,05$, засвідчило дієвість і ефективність, запропонованих педагогічних умов розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективними є дослідження, що присвячені пошуку нових і ефективних форм підвищення кваліфікації фахівців технічного профілю у контексті розвитку професійної компетентності в освітньому середовищі непедагогічного університету.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Долінська Л. В. Підготовка випускників інженерного напрямку освіти до здійснення педагогічної діяльності. *Збірник наукових праць «Витоки педагогічної майстерності»*. Серія : Педагогічні науки. Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ ім. В.Г.Короленка. 2017. Вип. 20. С. 84–87.

2. Долінська Л. В. Формування та вдосконалення професійно-педагогічних якостей випускників технічного напрямку освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ. 2017. Вип. 149. С. 158–163.

3. Долінська Л. В. Теоретичний аналіз розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. *Збірник наукових праць «Гуманізація навчально-виховного процесу»*. Слов'янськ : ДНВЗ «Донбаський державний педагогічний університет. 2017. Вип. 5 (85). С. 105–111.

4. Dolins'ka L. V. Pedagogical conditions of training of specialists of the technical profile to carrying out study in higher education school. *European Science Review*. «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. Vienna (Austria), 3(4). 2018. P. 157–160.

5. Долінська Л. В. Педагогічні умови професійного вдосконалення викладачів технічних дисциплін в освітньому середовищі коледжу. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*. Серія : Педагогіка. Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2018. Вип. 1. С. 23–28.

6. Долінська Л. В. Розвиток професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. *Збірник наукових праць «Гуманізація навчально-виховного процесу»*. Слов'янськ : ДНВЗ «Донбаський державний педагогічний університет». 2018. Вип. 1 (87). С. 22–29.

7. Носко М. О., Долінська Л. В. Умови та показники готовності випускників непедагогічного напрямку освіти до організаційно-педагогічної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів : ЧНПУ, 2018. Вип. 151. С. 121–125.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Долінська Л. В., Ковальчук В. В. Керування якістю освіти шляхом формування концепцій у процесі навчання. *Вимірювальна техніка, інформаційно-вимірювальні системи, стандартизація, сертифікація та менеджмент якості – стан, досягнення і перспективи розвитку в Україні*: зб. наук. пр., матеріали першої наук.-практ. конф. студентів і молодих науковців. 27–28 трав. 2010 р. Одеса: вид-во ОДІВТ, 2010. С.39–40.

9. Долінська Л. В., Т. І. Писарогло. Підвищення якості освіти шляхом формування концепцій у процесі навчання. *Інформаційно-вимірювальні технології, технічне регулювання та менеджмент якості* : зб. наук. пр., матеріали другої наук.-практ. конф. студентів і молодих науковців. 30–31 трав. 2011 р. Одеса: вид-во ОДАТРА, 2011. С.100–102.

10. Долінська Л. В., Ковальчук В. В. Про синергетику у педагогіці. *Перспективи розвитку освіти і науки* : зб. наук. ст., матеріали Всеукр. наук. конф., 16–17 жов. 2013. Одеса: вид. ВА, 2013. С. 5-10.

11. Долінська Л. В., Ковальчук В. В. Формування професійної компетентності. *Управління якістю підготовки фахівців* : зб. наук. ст., матеріали ХІХ міжнародної наук.-метод. конф. Ч.1, 17–18 квіт. 2014 р. Одеск. держ. акад. буд-ва і арх.-ри. Одеса: вид. ОДАБА, 2014. С.38–39.

12. Долінська Л.В. Тренінг як форма організації навчального процесу. *Управління якістю підготовки фахівців* : зб. наук. ст., матеріали ювілейної ХХ міжнар. наук.-метод. конф., 23–24 квіт. 2015 р. Одеск. держ. акад. буд-ва і арх.-ри. Одеса: вид. ОДАБА, 2015. С.103.

13. Dolins'ka L. V. Pedagogiczne uwarunkowania rozwoju kompetencji zawodowzch i pedagogicznych absolwentów o profilu w sykolnzm środowisku edukacyjnym (польською). Międzynarodowe warsztaty naukowe «*Miedzynarodowy project kulturalno-edukacyjny*», Opole, 29 April – 06 May, 2015. Opole : Publ. Wyzsej Szkoły Zarzadzania i Administracji (Poland), 2015. 8 p.

14. Dolins'ka L.V., Nosko M.O. Wyniki wykorzystania modelu kształtowania kompetencji pedagogicznych absolwentów o profilu technicznym w środowisku edukacyjnym uczelni (польською). Międzynarodowe warsztaty naukowe «*Miedzynarodowy project kulturalno-edukacyjny*», Opole, August, 19-26, 2017. Opole : Publ. Wyzsej Szkoły Zarzadzania i Administracji (Poland), 2017.12 p.

15. Долінська Л. В. Розвиток професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. *Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця* : зб. наук. ст., матеріали ІV міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 трав. 2018 р. Національна академія Національної гвардії України. Харків : ХОГОКЗ, 2018. С. 274–282.

Опубліковані праці, які додатково відображають результати дисертації

16. Долінська Л. В., Ковальчук В. В. Про формування концепцій у процесі навчання учнів і курсантів. *Наукові праці: Науково-методичний журнал. Серія : Педагогічні науки*. Миколаїв: Чорноморський державний гуманітарний університет ім. Петра Могили 2010. Вип. 110. Т. 123. С.6–12.

17. Долінська Л. В., Ковальчук В. В. Вступ в теорію систем та теорію управління: навч. посіб. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2010. 256 с. (гриф МОН України. №1.4/18-Г-350 від 25.03.2010).

АНОТАЦІЇ

Долінська Л.В. Розвиток професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Чернігів, 2018.

Дисертаційна робота присвячена теоретичному обґрунтуванню, експериментальній перевірці педагогічних умов і моделі розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища

коледжу. Уточнено термінологічний апарат досліджуваної проблеми. Виокремлено компоненти розвитку професійної компетентності, які є найбільш динамічними в системі освітнього середовища коледжу: теоретико-інформаційний, діяльнісно-практичний, мотиваційно-ціннісний. У відповідність до цих компонентів, визначено критерії (*когнітивний, діяльнісний, мотиваційний*), а також показники, що їх характеризують. Кількісна оцінка показників здійснювалася шляхом проведення тестів, анкетування, опитування учасників педагогічного експерименту. Виокремлені наступні педагогічні умови. Перша – науково-методичний супровід – впливає з необхідності розширення професійно-комунікативних можливостей для передачі науково-методичного та педагогічного досвіду безпосередньо під час перших років практичної роботи. Другою умовою є наявність організаційно-інформаційної системи. Ця умова передбачає поглиблення теоретичної підготовки педагога і ґрунтується на координації і гармонізації зв'язків зі студентами і колегами. Третя педагогічна умова – це супровід з організаційно-виховної роботи, який передбачає роботу викладача, як асистента куратора студентської групи, асистента психолога, організатора виставок методичних і творчих робіт та ін. Запропонована модель розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу. Практична реалізація моделі здійснювалася шляхом проведення констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту. Проведена статистична обробка отриманих даних. Зроблено висновок про ефективність запропонованих дій і впровадження практичних заходів щодо розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу.

Ключові слова: професійна компетентність, освітнє середовище коледжу, технічний профіль, критерії, показники, педагогічні умови, система.

Долинская Л.В. Развитие профессиональной компетентности специалистов технического профиля в системе образовательной среды колледжа. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный университет «Черниговский колледж» имени Т.Г. Шевченко, Чернигов, 2018.

Диссертационная работа посвящена теоретическому обоснованию и экспериментальной проверке предложенных педагогических условий и модели развития профессиональной компетентности специалистов технического профиля в системе образовательной среды колледжа.

Проведен анализ существующих подходов развития профессиональной компетентности специалистов технического профиля в системе образовательной среды колледжа. Уточнена сущность категорий: «компетентность», «профессиональная компетентность», «образовательная среда»; уточнена структура и суть базового понятия такого феномена как «развитие профессиональной компетентности специалистов технического профиля в системе образовательной среды колледжа».

Уровень развития профессиональной (педагогической) компетентности выпускника технического высшего учебного заведения вначале его педагогической деятельности остается невысоким. Об этом свидетельствуют данные начальной стадии проведенного педагогического эксперимента, который был организован на базе шести колледжей Украины. Участие в эксперименте приняли 108 преподавателей технического профиля, имеющих стаж педагогической работы не более одного года. В этой связи была поставлена задача разработать, теоретически обосновать и провести экспериментальную проверку модели развития профессиональной компетентности специалистов технического профиля в системе образовательной среды колледжа. Объектом исследования стал процесс развития профессиональной компетентности специалистов технического профиля в системе образовательной среды колледжа. Предмет исследования – развитие профессиональной компетентности специалистов технического профиля в системе образовательной среды колледжа

Определены, теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия эффективного развития профессиональной компетентности специалистов указанной группы в заданной образовательной среде. *Первое* педагогическое условие – научно-методическое сопровождение, которое вытекает из необходимости расширения профессионально-коммуникативных возможностей для передачи научно-методического и педагогического опыта непосредственно в первые годы практической работы. Отмечено, что процесс самосовершенствования преподавателя невозможен без проведения научных и научно-методических исследований. *Второе* условие – наличие организационно-информационной системы – ориентировано на углубление теоретической подготовки педагога. *Третье* педагогическое условие – сопровождение в организационно-воспитательной работе, предполагающее работу педагога в качестве ассистента куратора студенческой группы, ассистента психолога и т.д.

Разработанная модель развития профессиональной компетентности специалистов технического профиля в системе образовательной среды колледжа, включала в себя кроме педагогических условий, структурные компоненты, критерии развития, способы контроля и уровни развития профессиональной компетентности. Определены критерии развития профессиональной компетентности специалистов технического профиля в системе образовательной среды колледжа: когнитивный, мотивационный и деятельностный. Каждому из критериев соответствуют показатели. Когнитивный критерий характеризуют такие показатели как: знание основ педагогики и психологии, дидактики, методики преподавания специальных дисциплин; особенностей самосовершенствования и др. Мотивационному критерию отвечают показатели: понимание необходимости и важности повышения уровня специальной и общеобразовательной компетентности; интерес к разным аспектам педагогической деятельности; развитие позитивных психолого-педагогических качеств личности и др. Показателями деятельностного критерия являются: адекватная оценка результатов собственной познавательно-воспитательной деятельности; готовность к активному сотрудничеству со студентами; высокий уровень владения методами

организации и проведения внеаудиторных мероприятий и др. Предложены уровни оценки развития профессиональной компетентности специалистов технического профиля в системе образовательной среды колледжа: репродуктивный (недостаточный), адаптивный (низкий), локально-методологический (средний), системно-моделирующий (высокий), системно-моделирующий деятельность и поведение (наивысший). Проведенный педагогический эксперимент доказал эффективность предложенного автором подхода.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, образовательная среда колледжа, технический профиль, критерии, показатели, педагогические условия, система.

Dolinskaya L.V. Development of professional competence of specialists of the technical profile of system of the educational environment of college. – Qualification scientific work as the manuscript.

The thesis for the degree of the candidate of pedagogical sciences in the specialty 13.00.04 – The theory and the technique of professional education. – National University «Chernihiv Collegium» of T.G. Shevchenko. – Chernigiv, 2018.

The dissertation is devoted to theoretical substantiation and experimental verification of the proposed pedagogical conditions and the model of development of professional competence of technical specialists in the system of the educational environment of the college.

The conceptual-terminological apparatus of the investigated problem is specified. The components of development of professional competence are singled out. Namely: theoretical-informational, activity-practical, motivational-value. They are the most dynamic in the college educational system. In accordance with these components, criteria are defined (cognitive, motivational, activity), as well as indicators that affect their change. Quantitative evaluation of indicators was carried out by conducting tests, questionnaires, interviewing participants in a pedagogical experiment. The following pedagogical conditions are determined. The first is a scientific and methodological support. It follows from the need to create appropriate conditions for mastering pedagogical skills and skills during the first years of practical work. The second condition is the availability of organizational information system. It involves deepening the teacher's theoretical training. This condition is undermined by the coordination and harmonization of relationships with students and colleagues. The third pedagogical condition is the support of organizational and educational work, which involves the work of a teacher, as an assistant curator of a student group, assistant psychologist, organizer of exhibitions methodological and creative works, etc.

The model of development of professional competence of technical specialists in the system of educational environment of the college is offered. The practical realization of the model was carried out by holding the recording and forming stages, as well as the stage of statistical processing of the data of the experiment. The conclusion is made on the effectiveness of the proposed actions and measures to develop the professional competence of technical specialists in the college educational system.

Key words: professional competence, educational environment of college, technical profile, criteria, indicators, pedagogical conditions, system.

Підписано до друку 22.12.2018 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 1,16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 0106.

Віддруковано ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 4079 від 1 червня 2011 року

14035, м. Чернігів, вул. Станіславського, 40
Тел. (0462) 972-664